Экалагічная тэма ў паэзіі Піміна Панчанкі
(VI клас)

I. Індукцыя.

Настаўнік. Усе мы, хто жыве на беларускай зямлі, шчаслівыя людзі. Шчаслівыя таму, што можам любавацца сінімі азёрамі, зялёнымі лясамі, шчодрымі на ўраджай жытнёвымі палямі, дыхаць духмяным водарам бароў, дрэў і кветак.

Але ці ўмеем мы берагчы гэтую прыгажосць, захоўваць чысціню сваіх родных мясцін, ці здольны пакінуць пасля сябе след чалавека, а не жорсткага варвара?

Напэўна, не заўсёды!

Паслухайце, калі ласка, тэкст з часопіса «Родная прырода».

Наш сябар — лес.

Ціха! Мы зараз у лесе... Навокал стаяць спакойныя мудрыя дрэвы. Стаяць і пра нешта думаюць. Толькі ківаюць у небе высокімі галовамі. У дрэў таксама ёсць свая памяць. Гадавыя кольцы на зрэзах ствалоў расказваюць пра век дрэва, пра перажытае. Вось гэты крывы сучок расказвае пра таго хлопчыка, які надламаў галінку... гадоў трыццаць назад. А гэты смаляны наплыў раскажа пра мінулае лета, калі дрэва зрабілася мішэнню і кідалі ў яго нож.

Думаеце, дрэву не балюча? Балюча. Думаеце, яно нічога не помніць? Помніць. І пра многае расказвае. І калі вакол шмат крывых паламаных дрэўцаў, паблізу жывуць благія людзі.

Настаўнік (пасля прачытанага). Што ж зрабіць, каб побач з намі жылі чулыя, добрыя людзі? (Адказы вучняў.)

Сёння мы з вамі будзем гаварыць пра экалагічныя клопаты паэта Пімена Панчанкі, ці, інакш кажучы, закранём праблему беражлівага стаўлення чалавека да прыроды, да сваей зямлі, увасобленую ў яго творах.

Запішыце тэму ўрока. Адносіны паэта да прыроды можна выказаць яго словамі: “Без чалавечнасці не будзе і вечнасці”.

II. Самаканструкцыя.

Настаўнік. Запішыце асацыятыўны рад слоў, які ўзнікае ў вас у сувязі са словам «прырода». Зрабіце свой выбар, падкрэсліце самыя значныя, важныя, зачытайце, запішыце на дошцы. *(Вучні запісваюць словы: род, народ, родны, радзіма...)*

III. Сацыяканструкцыя.

Настаунік. Кожнай групе было прапанавана па некалькі вершаў П. Панчанкі. Іх трэба было прачытаць дома і зрабіць свой выбар. З дапамогай вершаў вам неабходна даказаць, што прырода — гэта непаўторная прыгажосць, цудоўны свет, само жыццё, без якога наша зямля стане шэрай, непрывабнай. (Кожная група чытае верш («Восенъ», «Дождж ідзе праменісты і дробны...» і інш.), абгрунтоўвае, чаму быў выбраны менавіта гэты твор.)

IV. Афішыраванне.

Вучні вывешваюць намаляваныя дома пейзажы.

V. Сацыялізацыя.

Праца на картках з тэкстамі П. Панчанкі.

Настаўнік. А цяпер звернемся да вершаў Пімена Панчанкі “Сармацкае кадзіла” і «Вясёлай маланкаю ластаўка бліскае...», у якіх часта гучыць трывога за паводзіны чалавека на зямлі. *(Настаўнік, а затым вучні выразна чытаюць творы. Групы абмяркорваюць прапанаваныя пытанні, даюць на іх адказы.)*

Першая група. Пытанні і заданні да верша П. Панчанкі «Сармацкае кадзіла»

1) Што так узрушыла аўтара верша, прымусіла ўзяцца за пяро?

2) Чаму ў творы назвы кветак выдзелены, пададзены курсівам?

3) Каго абвінавачвае паэт у тым, што прырода з кожным годам страчвае свае багацці? Зачытайце адпаведныя радкі..

4) Што чакае людзей, на думку аўтара, калі яны не спыняць знішчэнне прыроды?

** Курсіў — друкарскі нахільны шрыфт, падобны да рукапіснага.*

Другая група. Пытанні і заданні да верша П.Панчанкі “Вясёлай маланкаю ластаўка бліскае...”

1) Зачытайце радкі, у якіх выказана асноўная думка верша.

2) Чаму П. Панчанка звяртае на птушак асаблівую ўвагу? Як паэт гаворыць пра іх?

3) Як вы разумееце радкі: «Хто птушку пакрыўдзіць — Той сам сабе здрадзіць»?

4) Як мы павінны ставіцца да прыроды, паводзіць сябе і што рабіць, каб навокал гучалі птушыныя галасы? Адкажыце радкамі з верша.

VI. Разрыў.

Настаунік. Што аб'ядноўвае гэтыя два вершы П. Панчанкі? Ці можна адказаць на гэтае пытанне, калі звярнуцца да эпіграфаў нашага ўрока? *(Трывога пра стан роднай прыроды, яе будучыню.)*

VII. Творчасць.

Напісанне сачынення-мініяцюры «Чалавек за ўсё адказны на зямлі, «Беражыце, людзі, гэту прыгажосць», «Мой любімы куток прыроды» (на выбар). Асобным вучням, улічваючы іх творчыя здольнасці, можна прапанаваць скласці верш ці апавяданне.

Мой дружа лес

Добры дзень, мой дружа лес.
Ты мяне не пазнаеш?
Я прыходжу да цябе
І шчаслівы, і ў журбе.
Аб табе заўсёды мару,
Пра цябе мне сняцца сны:
Я стаю пад шызай хмарай,
Чую спеўны шум сасны.
Птушкі розныя спяваюць,
І грыбы ўгару растуць.
І, здаецца, забываеш
На бязрадаснае тут.
Кожны раз мяне здзіўляеш
Прыгажосцю і святлом.
Летуценна запрашаеш
У зялёны, чысты «дом».
Я люблю цябе бясконца,
Абяцаю зберагчы,
Каб і ў шэры дзень, і з сонцам,
Тут жыццё магло цячы.

Віталіна П.

VIII. Заключнае слова настауніка.

Настаунік. Прырода — наш агульны дом, дзе павінна быць утульна і чалавеку, і наогул усяму жывому. Калі знікае рэдкая кветка ці птушка на зямлі — бяднее наш зялёны свет, губляецца непаўторная прыгажосць. Ад нас залежыць, якой мы пакінем прыроду наступным пакаленням, у якіх умовах будуць жыць нашы дзеці, унукі Пра гэта хвалюецца, як мы пераканаліся, паэт Пімен Панчанка.

IX. Рэфлексія.

Настаўнік прапаноўвае пытанні і заданні, якія дапамогуць вучням асэнсаваць сваю дзейнасць на уроку:

• Наколька карысным быў для вас сённяшні ўрок?

• Над чым вы задумаліся пасля вывучэння вершаў на экалагічную тэму?

• Як вы ацэньваеце сваю працу на ўроку?

Т.Стасюк

Источник: Беларуская мова і літаратура.-2009.-№12.-С.20-21.